

Bili smo prisiljeni da zastanemo u jednoj gostionici do utorka – a tamo je odselo mnogo Misnagida. Nije se moglo dalje putovati. Napolju je besnela prva mečava. Zavijanje u dimnjaku činilo je da zadržite.

Misnagidi su uvek isti. Ni ovi nisu bili izuzetak. Počinjali su da ređaju šale na račun Hasida – ali tast je ostao nem. Pokušali su da ga izazovu, ali je on odbio da im se pridruži. Navlačili su ga: »Šta misliš o ovome? Šta o onome?« Uzvraćao bi im dobrodušno s mnogo veštine. »Kakva te je to promena zadesila?« pitali su ga. Da su znali da dolazi od rabina Čazkelea iz Kuzmira, satrli bi ga.

Šta vam još mogu reći? Tast je činio ono što mu je rabin preporučio. Prestao je da se breca na ljude. Oči bi mu zasuzile od besa, ali njegov govor je bio blag. A ako bi povremeno podigao lulu da nekog udari, uvek bi se zaustavio i progovorio ponizno. Nedugo potom, ljudi iz Raševa shvatili su da je moj tast novi čovek. Izmirio se sa svojim neprijateljima. Zaustavio bi svako derište na ulici i uštinuo ga za obraz. A ako bi vodonoša prosuo vodu pri ulasku u našu kuću, iako sam znao da to upravo izluduje tasta, on to nikad nije pokazao. »Kako ste, reb Jontle?« kazao bi. »Hladno vreme, zar ne?« Moglo se osetiti da on to čini s velikim naporom. To je i činilo sve plemenitim.

Vremenom je njegov gnev potpuno iščezao. On je počeo da posećuje rabina Čazkelea triput godišnje. Postao je ljubazan, tako dobrodušan da je to bilo neverovatno. Ali takva je navika – ako je prekršite, pretvara se u svoju suprotnost. I najgori greh može se preobratiti u dobro delo. Glavna stvar je delovati, a ne razmišljati. On je čak počeo da posećuje ritualno kupatilo. A kad je ostario, zadobio je vlastite učenike. To je bilo posle smrti rabina Čazkelea. Moj tast je uvek govorio: »Ako ne možete biti dobar Jevrejin, glumite dobrog Jevrejina, jer ako nešto glumite, vi to postajete. Inače, zašto bi čovek uopšte pokušavao da glumi? Uzmite, na primer, pisanca u krčmi. Zašto on ne bi pokušao da se drukčije ponaša?«

Rabin je jednom rekao: »Zašto je Ne poželi strasno upravo poslednja od deset božjih povelja? Zato što se prvo mora izbeći da se čine rđave stvari. Tek kasnije čovek neće zeleti da ih čini. Ako bi se zastalo i čekalo dok sve strasti ne nestanu, niko nikad ne bi zadobio svetost.«

I tako je to sa svime. Ako niste srećni, glumite srećnog čoveka. Sreća će doći kasnije. Tako je i s verom. Ako ste u očajanju, ponašajte se kao da verujete. Vera će doći potom.

Prevod i beleška:
Vesna Egerić

proza polja

kineski fetus

petko vojnić purčar

Đuro Katančić obraća se horoskopima od trećeg razreda gimnazije, kontinuirano, strpljivo filatelistički, prezirajući mehaničko papagajsko ponavljanje napisanoga izgradio je svoj »stil« kosoga čitanja od bika, na primer, blizanaca, preko raka i lava do strijelca i vodenjaka. Što znači »ukoso« čitati, još bolje iščitavati horoskop koji je u normalnome redu i sledju ubičajeno dosadan? To znači, to koso čitanje, da od blizanaca, primjerice, kao danas, za jutarnjom kavom, iznad šalice, zamišljajući damastno zelene plantaže, udiše vonj olovnih slova koja se isparavaju nevidljivo, ali otrovno opasno, sa stranica zabavnoga magazina dakle, kada se na emocionalnome planu tvrdi kako, prema znaku blizanaca, partner mora biti više pažljiv i nježan (pa zar nije pažljiv, možda i odvise prema Tinki, prema njezinoj djeci koju drži kao svoju?) i da će tek tada ljubavni barometar naglo skočiti uvis, kao lakonogi skakač. A na poslu, po škorpilji pretpostavljenima, komu? direktoru bolnice? dopada se njegov povišen entuzijizam, i tako dalje. Odbaci od sebe debelu medicinsku knjigu u kut. Što da uči, što mu vrijedi biti liječnik sa diplomom kada ga ni onda neće više cijeliti u ovoj šišmiškoj rupčagi i zabiti. Skrne kavu i baciti horoskop (za tjedan dana), morao bi požuriti u bolnicu – svojim pacijentima, svojoj oklajštronoj sabraču koju muči, muči se i on s njima, ali oni su mu zahvalni, postavlja ih na noge koje oni zapravo nemaju, ali povremeno osjete da bi im mogle izrasti kao treći zubi u starca.

Zašto ti mene opsjedaš, zašto se sa mnom izražavaš tako u aluzijama, slutnjama koje ne mogu dokučiti? Ja sam obična žena, Đuro, na malo višem položaju, ali što ti je to u politici, danas jesu a sutra ne nema i nitko ne pita zašto te nema, dobro je ako se za tobom ne hitnu kamenom ili balegom. . .

Nisi obična žena, Tinka, nisi to nikada ni bila!
O, Bože, ludoga li stvora.

A ti poranio te odmah u divan jutarnji s mojom ženom, ako.

Stanko se i ne srdi što dva tri puta tjedno, kao prosjak, dolazi Tinki i s njom ljudski razgovora. Stanko ga možda tiho, lukavo, potkožno prezire i drži bezopasnim, djetinjastim udvaračem svoje supruge. Konačno, to mu je trenutačno dobra odstupnica da se još bolje sliže s onom tjestastom kuharicom.

U vrtu, nedaleko, njih, Tinke i njega, Tinkin sin je uzvatio gusjenicu i stavio je sebi na obrvu, bez straha. Od njega treba stvoriti sjajnog terapeuta, fizioterapeuta, pomisli Đuro Katančić. Eh, da je to moj i Tinkin sin, dokle bi dogurao.

Sada procjenjuje sebe. Što bi on mogao, i tko je on zapravo? Tinka imade sve, uspješna je žena, vjerovatno ga lažno tješi, umanjuje svoj položaj da bi je on još više pohvalio, možda je lukava, lukavija nego što se može i zamisliti, napokon, u politici opstoje samo snažni, nemilosrdni i lukavi, zar mu nije tako govorio i pokojni otac, pripominjući mu da se nikada ne bavi političkim radom, a kao negativan primjer navodio je baš Tinku koja se isticala kao napredni omladinski rukovodilac. Otac bijaše vječiti opozicionar i u kraljevskoj i u socijalističkoj državi, nije mu bilo važno tko je na vlasti, uvijek je ljude dijelio na one koji su Gore i one koji su Dolje, kao Sjever i Jug, i da je između njih borba neprestana. Što znaju siti o glasnima? bila mu je uzrečica. Što znaju sretno zaljubljeni o nesretno zaljubljenima, brijag njega za gladne i site, mogu se jesti i crvici, biti čaj od paprati, pojediti skuhanu cipela ako si zadovoljan, voljen, ako imaš svoje mjesto na svijetu. Ne zavisi to samo od sebe samoga, već i od drugih, ravnodušnih, bezdušnih i onih rijetkih koji te razumiju i vole. Kako je krenulo, ljubav se više neće pisati ni malim slavom.

CREPES FLAMBEES AUX AMANDES: Apres avoir reposer la pate pendant 1 heure, faites les crepes aussi fines que possible. Jagoda ponavlja – que

possible, que possible. . . Stanko Peić Gavran zadivljeno sluša njen milozvučan francuski akcent. *Naučila sam francuski preko receptata, nećeš vjerovati, ali tako mi je najlakše. Jezik treba učiti preko svojih struka, ne? Prihvati je za ruku i povede velikoj kartonskoj kutiji s mašnom na sredini. Djeda Mratz?! Sjedi, zaista sjedne na kauč, vidjet ćeš. Prsti mu orošeno zadržte, na sreću to sakrije. Tako mlade djevojke vjerovatno ne ljube nesigurne muškarce, kada bi se sada nasmijala nekoj njegovoj nespretnosti, propao bi u zemlju, gore bi mu bilo nego li da se sjuri u ambis svojom letjelicom. Razvezuje kutiju pažljivo, prst pred prst, svila ga usječe po zanoktici, Jagoda se zarumenjela kao bulka od nestrpljenja. Oteže s otvaranjem kutije, najzad je otvori s uzvikom Jagodinem. Pa to su same haljine, bože, kako su lijepe, pa to je sve napravljeno od indijske i kineske svile, bože, kakvo bogatstvo, a od koga ti je to? Prvi put mu je rekla ti. Suzdrž se da ne zaplače. Rekla mu je ti kao svome vršnjaku. Od moga prijatelja poslovode butika u gradu. Rekao je da biramo i izaberemo što ćemo, a ne moramo ništa ni izabrati ako nam se ne sviđa. Želja za biranjem, razgledanjem i probanjem haljina bijaše jača od namjere da ne popušta trgovačkoj oblapornosti i izravnom zavodjenju starijega čovjeka, na čega je dva ili tri puta u životu i majka upozoravala. On nije ratna generacija pa da se žali na svoju hudu sudbinu, rat ga je okrznuo dok bijaše u majčinu trbuhu, a psihijatri danas tvrde da vanjski impulsi, strahovi, stresovi, sve ono što orkani rata valjaju sa sobom pogotovo, mogu oblikovati, do stanovite mjere, i psihologiju i karakter ličinke fetusa, budućeg čovjeka. I ožiljci, i rane, i tjeskobe pritišču nas, dakle, i kada se čovjekom još ne možemo zvati? A genetičari i radikalni psihijatri idu još i dalje i dublje u povijest i prapovijest svega što smo mogli biti i tko onda normalno, jednostavno da objasni iznadan oštar bijes kada nam u jutarnjoj žurbi, primjerice, pukne pertlja i umjesto da se tim beznagačajnim detaljom i ne bavimo, mi provrištimo, poskakujemo, utrošimo više kondenzirane energije negoli cijeloga toga radnoga dana. O čemu se radi? Koliko slojeva razloga i uzroka postoji u toj dubini rudnika koji se zove ljudska jedinka? Koliko unutrašnjih kato? Nije li to najdublji rudnik kojega znamo i do čijeg se dna zapravo i ne može dosegnuti? Jesi li pročitao danas u novinama kako je grupa kineskih ginekologa, skupa s trudnicom, naravno, tjednima zaprepašteno slušala glasno smijanje fetusa u osmome mjesecu? reče Jagoda završavajući s navlačenjem indijske haljine; prošeta ispred uskog visokog ogledala i tek tada se okreće i ljupko, sugestivno pogleda u Stanka. A ja sam upravo razmišljao o fetusu i ratu, Jagoda. Kako je to čudno. Nije se dala zbuniti, nije našla ničega tajnovito telepatskog u tome sklopu slučajnosti koja njega istinski uzdrma. Dogada se i to, a zašto bi to bilo neobično i čudnovato? reče Jagoda samouvjereno kao da želi prekinuti na samome početku isprazan razgovor o začudnom i nagiji. Životu se ne treba čuditi, Stanko, njega treba prihvatiti onako kako nailazi, to je moje načelo. Peić Gavran se stresa pri pomisli da je možda generacijski jaz između njih nepremostiv i da se Jagoda s njim igra držeći mu starmale propovjedi. Namještajući joj haljinu, odigra susretljivost modnoga krojača; skupi hrabrosti da je pomiluje po kosi i ništa više; čak trgne ruku plašljivo s njenih lasi koje se zalijepe za njegove suhe prste. Kod referenta sam vidila tvoju radnju knjižicu, samo si tri godine mlađi od moga oca, ne, oprosti, trinaest godina? Ne znam – zbulnila sam se. . . Stanko otpočne nemarno smotavati haljine koje je Jagoda već isprobala. Stanko, ne smiješ tako aljkavo pakirati! No svi ste vi muškarci isti nespretnjakovići!*

MARKO JAKOVAC, ŠENIONA ULICA 21, STRAVNO BRDO, JUGOSLAVIJA, EVROPA – Dragi brate, Marko, oprosti što ti nisam pisao godinu dana, ali ti i sam znaš da je naš život umjetnički trnovit, težak i neizvjestan. Dok sam ležao na vene-ričnome odjeljenju jedne adelaidske bolnice i danima zurio u strop, sjećao sam se neprestano travnobrdskih ulica, kamene česme na trgu s pravom izvorskom vodom, svih kolona rudara koji su jutrom toptali na posao, pod zemlju, piska sirene i okoliša, šumovitog, valovitog, kojemu smo se divili samo mi, domaći, mještani, i pokoji slučajno zalutali namjernik i turist što bismo ga okrtili bijelom vranom. A ti mi već godinama pišeš (od naše seje ni glasa, nit ona piše meni nit ja njoj) kako je naše rudarsko mjesto postalo turističko, simpozijsko, a po svemu ki banjsko s dvije bolnice, te da su pronašli mine-ralnu vodu i da će se ispitati stare zapuštene špilje i napraviti još pokoja atrakcija. Dragi brate, oprosti,

BELEŠKE O PISCU: Isak Bašević Singer rođen je u Poljskoj 1904. godine. Njegov deda i otac bili su rabini. Napustio je Varšavu i emigrirao u Njujork, gde je njegov brat već bio priznati pisac. Dolaskom u Njujork, oslobodio se oćevog uticaja. Tamo je radio kao novinar u časopisu »Džuis Dejli Forward«. Pisao je romane i priče o Jevrejima. Dobio je Nobelovu nagradu za književnost 1978. godine.

Autobiografska dela su mu: zbirka priča »U sudnici moga oca« i »Mlađi u potrazi za ljubavlju«, kao i nekoliko priča. Napisao je romane »Moskatovi«, »Madioničar iz Lublina«, »Rob«, »Satana u Goraju« i zbirke priča »Gimpel luda i ostale priče«, »Kalkin prijatelj i druge priče«, »Kruna od perja i druge priče«, »Šoša«, »Strasti i druge priče«, »Seansa i druge priče« i »Spinosa iz pijačne ulice«, iz koje je odabrana i ova priča.

ali ja u to slabo vjerujem. Kud su nestali toliki rudari i njihove porodice? Odakle mjestu toliki novci da podigne hotele i zdanja kada znamo, i ti i ja, da se od rudarskog posla jedva sastavlja kraj s krajem? Ako se bojiš nekih posljedica, a ti mi o tom ne moraš ni pisati, ja imam svoje mišljenje. Marko, hvala bogu, konačno su me oslobodili straha da imam sifilis, nije sifilis već neka rijetka ali uporna zaraza koju sam navukao negdje na turneji po australskim gradovima. Poneki od naše fukare mi prebacuje što ne pjevam na materinskom jeziku i da ću se odnarodit, ali ja im samo pokazem bosanski lakat i nastavljam svojim putem, pjevajući uglavnom na talijanskom i, naravno, na engleskom jeziku. Inače, naših se klonim ko gubavaca. Nit ja njih mirišem, nit oni mene šišaju, pak smo kvit. Prijatelji su mi uglavnom Talijani, Škoti, Iraci, Grci i Kinezi. Ne mogu ja tu mađioničarski stvoriti neko svoje Travno brdo i da se osjećam doma, pa kad ne mogu, ja se prilagodih novom terenu, ambijentu, stilu, tradiciji i ljudima koji me ne opterećuju rodoljubnom sentimentalnošću. Je li mi daješ za pravo? Nego, da se vratim na bolest. Grdno sam se uplašio, brate. Sifilis je za genije, rekao mi je jednom budalasti venerolog, valjda da mi podigne moral. Odjebi ti to, doktore, rekoh mu, ja sam pjevač, umjetnik koji živi od danas do sutra, genijalnost i vječnost me ne zanimaju. I koliko vječnosti traje? Snimio sam četiri singl ploče, da ti ih pošaljem bilo bi glupo, jer bi se na tako dalekom putu sigurno izlomile. Ti si moj glas čuo kada sam išao u nižu muzičku školu i dva razreda srednje, je li tako? Pišeš da si napravio lijepu mramornu grobnicu našim pokojnim roditeljima. Meni osobno sviđala se i ona ranija, a bila je i dosta prostrana da nas primi sve pod svoju ploču. No ti si tamo sada glavni gazda, seja se također odselila, a ti samuješ, špartaš kroz šume i ne ženiš se kao ni ja. Ja ću se, Marko, možda uskoro i oženiti. Ne želim više bez mjere svoj donji život gurati i natezati, a i opasno je, jedva sam se kurtalisao one venerične napasti. Moja stalna djevojka, Barbara, Kanađanka porijeklom, etnolog je, proučava živote i običaje australskih domorodaca i plemena, a i mene je naučila njihovom kakadu jeziku, dok ona korektno govori i larakia, njulnjul i worora jezik. Dvojim se da li da krenem s njom na jedno podulje studijsko putovanje u pustinju i boravak među australskim Crncima. Volim Barbaru, ali volim i standard i komerciju koju imam u Adelaidi. Nisam još bogat, ne, vjerojatno to neću nikada ni biti. Uvijek imam peh da radim u baru koji ima solidnu reputaciju, a onda iznenada, preko noći gotovo, propadne. Nove gazde se urokljivo boje starog personala i, naravno, otpuštaju ga, te tako i mene otpuste, ni krivog ni dužnog. Kada mi se to dogodilo prošle godine treći put, skoro sam se propio. Pio sam deset dana i noći, povlačio se po posljednjim krčmetinama, vrijeđao druge i tukao se i završio u zatvoru. Tamo mi se ohladila glava i zarekoh se da neću piti i do danas ne pijem. Nemoj se uplašiti, ali i drugu sam probao, i slabiju i jaču, i to sam batalio, em skupo, em se osjećam kao debil i ruke mi se tresle, neka reakcija, neka unutrašnja nestabilnost, uglavnom digoh ruke i od toga. Inače, kolegama pričam kako trošim drogu, čas ovu čas onu, izmišljam, a oni misle da zato tako eruptivno moduliram tonove svoga glasa. Slijedećim pismom možda ću ti se javiti iz neke pustinjske zabiti, ali ti se ne boj. Ima tvoj bratac još uvijek soli u glavi. Pozdravi ipak seju i njezine, muža i dječurliju joj, i još ponekog od prijatelja i školskih drugova, Tvoj brat Ivan.

ciklička vizija petka vojnića purčara

srba ignjatović

U *Prstenovanom gavranu*, kao i u ukupnom pripovedačkom opusu Petka Vojnića Purčara, uočavaju se dvije osnovne narativne forme, premda i one mogu imati neku vrstu »podoblika«. Prvu je moguće odrediti kao složenu proznu strukturu ili tvorevinu nastalu u znaku obuhvatnije priče (*Bijeli bubrez, Prstenovani gavran, Nastupi Janje Stipić, Darije, Oproštaj od Subotice, Sicilijanka i Zimski vlak*) U drugom slučaju reč je o jednostavnijim i sažetijim formama, s tim što jednostavnost kao okvirna odrednica odgovara pričama tipa *Stoj, pucam, Pripovijest o dangubama i Dobro jutro, profesore*, a sažetost onima poput *Iza slike, Prepoznavanje* i nadasve *Ljetnji stan i Stolica za ljuljanje*.

Određujući, međutim, sve tekstove okupljene u *Prstenovanom gavranu* kao *novela*, autor je očito želeo da naznači neku vrstu vlastitog poetičkog stava. Shodno tome, cilj njegovog pripovedanja je doseganje ravni značenski zgnusute priče, u kojoj se stapaju tipično narativne i u izvesnom smislu lirske situacije i slike. Da bi to bilo moguće, neophodno je da narativni jezik funkcioniše dvosmerno: kao »sredstvo« kazivanja i opisa, »prenosilac« atraktivnih značenja, i ono što ih, u isti mah (kao u poeziji), *stvara i izražava*.

Ako još spomenemo tehniku mešanja vremenskih planova, korišćenu u jednom broju tekstova, kao i umeće sugestivnog i uspešnog kazivanja u različitim pripovedačkim licima, pobrojali smo barem osnovne elemente Purčarevog pripovedačkog postupka. Ne treba, međutim, smetnuti s uma osobno erotičko-tanatičko viđenje sveta kao značensko-simbolički imenitelj gotovo svih njegovih proza, njihovih motiva, i neku vrstu »ključa« narativne artikulacije.

Erotičko i tanatičko u toj artikulaciji se najčešće iskazuju združeni sa simboličkim i mitskim, određujući i usmeravajući *cikličku organizaciju* života, a, shodno tome, i narativnog zbivanja. Ova, u osnovi takođe mitsko-simbolička ideja, verovatno je najpotpunije izražena u naslovnoj noveli, no ne treba zaboraviti da je – upravo u saglasnosti s njom – svaka pojedinačna priča i »istorija« samo istina fragmenta, segment mozaika koji se postupno (i ciklički) oblikuje. Sama pozicija naratora stoga je, shodno Purčaru, donekle nalik onoj ulozi koju gavran ima kao simbolička »zloslutna ptica« (*memento-simbol*) mita i predanja. U isti mah je pripovedač ovladatelj dugog pamćenja, onog što nadilazi pojedinačno, sudbinu i omeđeni vek.

Sve ove opaske najpotpunije se mogu proveravati na osnovu *novela Prstenovani gavran*. Ali još jedan njen aspekt zaslužuje osobitu pažnju. Ako, naime, formalnu ideju te *novela* razmotrimo naspram jednog hipotetičnog »muzeja« znamenitih književnih formi, ukazuje se nadasve zanimljiv paralelizam.

Shema organizacije ovog teksta u stvari je u nekim detaljima »sime-trična« shemi Poovog *Gavrana*. Brojevima obeleženi odeljci Purčareve *novela* – sazđani na formu pojedinačnih, sažetih i cikličkih priča čiji se motivi unekoliko ponavljaju i variraju – odgovaraju strofičkoj organizaciji *Gavrana*. Lajt-motiv *Prstenovanog gavrana*, pak, ona izmenljiva i sve kraća rečenica što najpre obuhvata imena gavranovih gospodara, jednu psovku i ponovljeni usklik »O, Bože!«, da bi se na, kraju, svela samo na taj usklik analogan je takođe modifikacijama podložnom ali postojanom refrenu Poovog *Gavrana*.

»Obnavljanje« takvih shema i pojava elemenata starih formi unutar novih tvorevina, bilo da je hotimične ili nehohične vrste, u savremenom književnom kontekstu funkcionišu pre svega poput podsećanja na mitsko-legendarne izvore svekolike književnosti. Doprinoseci, s jedne strane, formalnoj čvrstini, »postojanosti« nove tvorevine (koja je »upila« u sebe i nešto od prethodnog, starijeg, »kanonizovanog« književnog oblika), ove *stvaralačke igre* u domenu organizacije književnog teksta ujedno doprinose dvoznačnosti i dvojakoj »propustljivosti« nove književne tvorevine. Nije li, uostalom, već Džozo sve to imao na umu birajući jednu globalnu parafrazu kao okvirnu »formu« ali i metaknjiževnu »figuru« svog *Ulisa*?

Međutim, dok je Poov gavran prevashodno simbolički »zli glasnik«, gavran koji govori u kontekstu Purčareve *novela* je pre svega posrednik u oneobičavanju, ali i korelaciji kazivanja. S druge strane, premošćujući raspone u linearnom razvoju vremena što premašuju običan ljudski vek, on je »vezivni simbol«, odnosno posredni, simbolički »akter« kazivanja čija je uloga, između ostalog, da pripovedača samog izbavi od uloge prenatlaženog (svevi-deceg naratora«. Zahvaljujući između ostalog i tome, linearno razvijena fabula *Prstenovanog gavrana*, odgovarajućeg vremenskog toka, u krajnjem ishodu učestvuje u oneobičenoj, cikličkoj narativnoj strukturi.

Prenebregavanje cikličke vizije, shvaćene kao niz mena, odnosno suče-ljavanja erotičkog i tanatičkog principa, po Purčaru je gotovo isključivo moguće posredstvom simboličkih obrta nalik snu, samozaboravu, pristanku na konačni poraz, bekstvu ili paradoksalnoj očajničkoj nadi. Prevlast prva dva »rešenja« očita je u fabulama proza *Iza slike* i *Nastupi Janje Stipić*. Njihov preplet s mirnim i konačnim priznavanjem poraza »rešenje« je u čijem su znaku *Oproštaj od Subotice, Prepoznavanje* i *Sicilijanka*. Ideja bega od